

Szilánkok

Azt írja az *Aftonbladet*...

Időről időre felbukkanó tudálékos javaslat, hogy a címükben határozott névelős idegen nyelvű újságokat csak magyar névelővel említsük, azaz így: „a *Times*”, „a *Monde*”, „a *Welt*” stb. Nos, ez a nézet legalább két sebből vérzik. Így nemcsak az újság pontos neve sikkad el, de az elv következetes alkalmazása is lehetetlen. Vajon okvetlenül illik-e tudnunk, hogy egy svéd lap, az *Aftonbladet* ('Az Esti Újság') címe határozott névelő funkciójú determinánsra, ún. végartikulusra végződik, nélküle csak *Aftonblad* ('Esti Újság') lenne? Vagy hogy hasonló logika mentén a román *Adevărul* ('Az Igazság') is csak *Adevăr* ('Igazság')?

A probléma nem csak újságcímeikkel kapcsolatban merül fel. Kevésbé ismert körülmény, hogy több arab eredetű szavunk, mint az *algebra*, *alkohol*, *alkímia*, is névelőt tartalmaz, ahogy az *Alhambra* is, kivétel a *Korán*, ez névelővel *Alkorán*. Az idegen vagy idegen eredetű szavakban megbújó névelőket nyugodtan figyelmen kívül lehet hagyni, és a szót a magyar nyelv szabályai szerint kell használni. Csakis így: a *The Times*, a *Le Monde*, a *Die Welt*, az *Aftonbladet*. Továbbá az *alkohol*, az *algebra*, az *alkímia* stb., esetükben már fel sem merül a *gebra*, de még a *Hambra* sem. Ahogy egy mai példa, a Real Madrid és a Barcelona rangadója, az *el clásico* is mutatja.

Forma-1 és Formula-1

A világ több mint hatvan nyelvén csak *Formula-1* (*Formule 1*, *Formel 1*, *Vormel 1* stb.) néven ismerik, az elnevezés a résztvevőkre és a versenyautókra vonatkozó szabályzatra, a „formulára” utal: „The 'formula' is a set of rules which all participants and cars must meet.” Csak nálunk él a *Formula-1* mellett a *Forma-1* is. Igazi hungarikum, amiben van még valami kurucos „eb ura fakó” is. De hogy mi van a *Magyar helyesírási szótár* (11. kiadás, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984) *Forma-1 verseny* címszava mögött, miközben a *Formula-1* címszó hiányzik, azt már nehezebb megmagyarázni.

V és w

Megnevezésük „vé”, illetve „dupla vé”, de hangértékük a magyarban egyaránt „vé”, és többnyire ezt az ejtést halljuk a *www* (world wide web) révén még a rádióban is: „vévévé”.

Ám ezt sokan félrevezetőnek érzik, és a „dupla vé, dupla vé, dupla vé” ejtés mellett érvelnek (lásd az angol „double u, double u, double u”-t, a francia „double v, double v, double v”-t vagy a spanyol „triple uve doble”-t). Viszont még angol eredetű betűszókban is előbb-utóbb a „vé” ejtés honosodik meg, lásd WTO, WHO stb. Ezt nyelvművelők sem kifogásolják, mondván, hogy a *w* angol (bilabiális) hangértéke a magyarban nem létezik. A dilemma azonban nem a hangérték, hanem a betűk megkülönböztetésének jogos igénye. Márpedig a *v* és a *w* megkülönböztetése következetlen: a watt SI-jele (*W*) vagy a volfrám vegyjele (*W*) kiejtve egyaránt „dupla vé”, de a WPW-szindróma ejtése már „vépévé-szindróma”. Viszont nem ez a helyzet a szintén azonos hangértékű *k* és *q* esetében, az utóbbi betűszókban is „kú”, pl. az IQ is „íkú”, nem „íká”.

Praktikus javaslattal állt elő egy tv-személyiség: a *w* neve legyen *vú*, lévén a klasszikus latinban még alakváltozat *v* és *u* közös származéka. Mondani sem kell, a javaslat elutasított. Pedig a „pévécé” (PVC, azaz polivinil-klorid), illetve „pévúcé” (PWC, azaz Personal Wireless Communications) ejtés informatívabb lenne. És persze a „tripla vú” (*www*) is.

Sci-fi és társai

Hagyományos latin kiejtésünk szerint a latin *c* ejtése *e*, *i*, *ae*, *oe*, *y* előtt „cé” (*centrum*, *circus*), minden más helyzetben „ká”. De „cé”-t ejtünk magánhangzó előtt a hangsúlytalan *ti* szótagban is (*portio*, *natio*), kivéve *s*, *t*, *x* után (*suggestio*, *Attius*, *mixtio*). Az utóbbi szabály nagyon is praktikus, *s*, *t*, *x* után kényelmetlen „cé”-t ejteni. Ugyanakkor vállaljuk ezt a kényelmetlenséget a *c* esetében, amikor „cé”-t ejtünk *s* és *x* után is (*scintillatio*, *excellens*). Ez a szabály érvényesül más nyelvekből kölcsönzött latin eredetű szavakban is, innen pl. az angol *science fiction* rövid alakjának, a *sci-fi*-nek „szcifi” ejtése is. Viszont számos görög-latin eredetű nemzetközi szóban *k*-t írunk és ejtünk, mint *szkepszis*, *aszkézis*, *szkíta* stb. Talán lehetne ezt általános érvénnyel követni: *szkenárió, *szkintigráfia, *szkientológia stb. És persze *szki-fi*.

AMBRUS FERENC